

Krāslavas garīgais seminārs

No augstākām mācības iestādēm, kādas Latgalē ir pastāvējušas, vēl ir pieminams garīgais seminārs Krāslavā.

Krāslavu 1729. g. iegūst savā īpašumā turpat netālu esošās Niedricas (Indricas) īpašnieks, toreiz Latgales vojevoda, Jānis Ludvigs Plāters. Uz Krāslavu Plāteri pārceļ savu rezidenci un cenšas tur koncentrēt visu tā laika Latgales politisko un kultūrālo dzīvi.³⁾ Daugavpils šai laikā ir niecīgs miestīņš: tur nav pat telpu, kur sanākt turienes seimikiem, un pēdējie tiek noturēti ārpus Latgales robežām.

Jāņa Ludviga Plātera dēls, Konstants Ludvigs, izveido Krāslavu par patīkamu pilsētīņu, uzceldams daudzas skaistas mūra celtnes. No tādām būtu minamas: mūra baznīca, pilsētas valdes nams ar augstu torni, žīdu sinagoga, bibliotēkas ēka un speciāls teātra nams, kā arī daudzas tirgotavas.⁴⁾ Pie sinagogas nodibinās žīdu draudze (kagals), kurā bija ierakstīti visi Latgales žīdi. Te darbojies no Karaļaučiem ataicinātais slaveņais rabīns — Samsons.⁵⁾ Krāslavā bez žīdiem nometas uz dzīvi daudzi amatnieki — gan poļi, gan vācieši. Gadā noturēja vairākus tirgus.

No 1755.—67. g. Konstants Plāters ceļ vispirms mūra baznīcas ēku. Baznīcu ceļ grandiozu, tās plānu un celšanas darbus vada arhitekts itālietis Paraco. Plāteriem ir īpaši nodomi ar šīs baznīcas celšanu.⁶⁾

Pēc Cēsu bīskapijas likvidēšanas 1625. g. Livonijas bīskaps iecēla vēl joprojām, tikai viņi uzturējās Varšavā un skaitījās par Gņeznas primasa vikāriem. Latgales draudzes racione vicinītatīs pārzināja Žemaitījas bīskapi.

Pirmais bīskaps, kas dzīvo un darbojas Latgalē, ir Nikolajs Korvīns-Poplavskis (1685.—1710. g.). Viņš uzturas Daugavpilī un par katedrāli izmanto nelielo draudzes baznīcu.⁷⁾ Uz Latgali bīskapi pārceļas pēc tam, kad vairākos Polijas seimos (1678. un 1685. g.) tiek nolemts atjaunot un celt jaunas katoļu baznīcas Latgalē un Kurzemē. Tiek izvēlēta 12 cilvēku komisija, kurai bija jādodas uz Latgali, jāapspriežas ar turienes stārstiem un jāgādā, lai šē tīktu uzceltas baznīcas un uzturēti garīdznīki.⁸⁾ Baznīcu skaīts Latgalē sāk pieaugt. Saprotais, bija nepieciešami arī garīdznīki. Tāpēc radās vajadzība pēc sava semināra, jo no Polijas importētiem garīdznīkiem, kas neprata latviešu valodu, šē nebija nekādu panākumu, un tādu arī ir trūcis, kā to lasām bīskapa Šembeka 1714. g. relācijā. „Illi enim, quos undecim circiter ex variis partibus, et ex Sile-

sia conquisivi, et meis sumptibus conduxī, vestivi, non sufficiunt.“⁵⁾ —

Plāteri grib vēl pacelt Krāslavas nozīmi, ierādīdami šē dzīves vietu bīskapam un ierīkodami arī garīgo semināru. Tāpēc jauno baznīcu ceļ lielu un pie tās uzceļ arī telpas garīgā semināra vajadzībām. Plātera plānus apstiprina arī Varšavas seims 1768. g., atzīstot jauncelto baznīcu Krāslavā par katedrāli bīskapam un Latgales diēcēzei kopā ar savākto līdzekļu fondu Misionāru ordeņa mūkiem un garīgam semināram.⁷⁾

Iepriekšējo baznīcu Krāslavā, jau otro pēc skaita, 1676. g. bija cēlušī toreizējie Krāslavas īpašnieki Ludinhauzeni-Volfi. No viņiem viens brālis bijis jezuīts, tāpēc arī baznīcas un draudzes apkalpošana bija nodota jezuītiem. Plāteri tomēr jaunceltās baznīcas un semināra apkalpošanu vairs neuztic jezuītiem: Krāslavas jezuītus viņi pārcēļ uz Indriču, bet viņu vietā no Polijas aicina Misionāru jeb Lācaritu ordeņa mūkus.³⁾

Jezuītu aiziešanai par iemeslu ir tas, ka Latgales bīskapi ar jezuītiem nevar saprasties, tiesājas ar viņiem par dažiem īpašumiem, piem., Aulejas muižu, kuŗu ir pārņēmis savā zināšanā bīskaps, bet šī muiža kā redzējām, bija dota jezuītiem. Par šo strīdu raksta iepriekš minētais Latgales bīskaps Šēmbeks savā 1714. g. relācijā.⁵⁾ Tāpēc Plāteri 1755. g. ar Misionāru mūku ordeņa vizitātoru Sļivicki noslēdz līgumu, nododot viņu pārzināšanā jaunuzceļamo baznīcu, semināra telpas un semināram savāktos naudas līdzekļus, no kuŗu procentiem bija jāalgo mācības spēki un jāuztur skolnieki. Tāpat viņiem bija jāuztur draudzes skola, kuŗai Plāteri ierāda zemes gabalu ar piemērotu ēku.⁴⁾

Plāteri dod līdzekļus arī meiteņu skolas uzturēšanai, kuŗas atvēršanu uztic 1789. g. no Polijas ataicinātām žēlsirdīgo māsu ordeņa mūkenēm. Tai pašā laikā no Romas pārved Sv. Donāta relikvijas, kas lielā mērā pacēla baznīcas nozīmi apkārtnes iedzīvotāju starpā.³⁾

Krāslavas semināru atveŗ jau 1757. g. vēl vecajā jezuītu mītnē pie vecās baznīcas. Šai gadā sākas audzēkņu uzņemšana, tikai katram bija vajadzīga no kāda semināra subsidētāja rekomendācija.

Par semināra atvēršanu jau bija domāts sen, tāpat arī vākti līdzekļi. Jau 1711. g. toreizējais Latgales bīskaps Teodors Ludinhauzens-Volfs ziedo šim nolūkam lielākus līdzekļus. Tad 1742. g. kāda muižniece Elizabete Puzina, ziedo 40000 tinfus semināra un bīskapa rezidences ierīkošanai. Semināru atveŗot, arī Latgales bīskaps Antonijs Ostrovskis dod 4000 dālderus, no kuŗu procentiem bija jāuztur 1 garīdznieks, 1 profesors un 4 klēriķi. Arī Smolenskas bīskaps,

Juris Hilzens, ziedo 2000 dālderus un sādžu ar 100 zemniekiem, 1 profesora un divu audzēkņu uzturam. Arī pati Romas kūrīja piedalās ar savu artavu, atzīdama nākošā semināra darbību par svētīgu katoļu baznīcai, jo tas atrodas in partibus infidelium. Tā 1774. g. kūrījas propagandas nodaļa lemj izsniegt katru gadu 180 poļu zlotus 5 audzēkņu uzturēšanai no Smoļenskas diēcēzes, bet ja tur tādu nebūtu, tad viņi ņemami no Latgales un Kurzemes.

Sakarā ar šo kūrījas pabalstu pašu semināru arī nosauc par pāvesta semināru Krāslavā. Tāpat katru gadu semināra vadībai bija jānodod pārskats par skolas gaitu pāvesta legātam Polijā. Audzēkņiem pirms uzņemšanas seminārā bija jānodod zvērests, kurā teksts bija Romas kūrījas piesūtīts.

Skolā pasniegti parastie tā laika garīgo semināru priekšmeti: morāles teoloģija, dogmatiskā polēmika, patristika, rētorika, no svešām valodām latīņu, franču un arī latviešu valoda, kas bija nepieciešama garīdzniekiem Latgalē. Mācības valoda poļu, par viņas mācīšanu arī nemaz nemin. Vēlāk programmu saskaņo ar galveno Viļņas semināru. Pēc Krāslavas semināra beigšanas, studijas varēja turpināt Viļņas garīgajā akadēmijā. Pēc četrpadsmit, mazākais triju gadu mācīšanās Krāslavā audzēkņus iesvētīja par garīdzniekiem. Pēc tam viņiem vajadzēja desmit gadus nostrādāt tai diēcēzē, no kurās bija saņēmuši līdzekļus studijām.

Semināra profesori un audzēkņi uzturējās kopā ar mūkiem, ēda pie kopēja galda, lietoja kopīgi klostera bibliotēku.

Profesori saņēma atalgojumu 80 dālderus gadā, skolnieki uzturam 30—40 dālderus. No savāktā naudas fonda procentiem vajadzēja uzturēt 11 audzēkņus — 4 no Latgales un 7 no Smoļenskas diēcēzes.

Šādā kārtībā semināra dzīve rīt līdz 1786. g. Pēc Latgales pievienošanas Krievijai 1772. g. izjūk Plāteru projekti padarīt Krāslavu par Latgales garīgās dzīves centru. Krievu valdība 1783. g. nodibina Mohiļevas archidiēcēzi, kurā ietilpst arī Latgale. Pirmais Mohiļevas archibīskaps — Bohušs Sestrencevičs, grib Mohiļevā dibināt arī garīgo semināru, tikai šim mērķim trūkst līdzekļu. Viņš met skatus uz Krāslavas semināra fondu. Drīz uzsāk sarunas ar Misionāru mūku ordeņa vizitātoru Benislavu Simenski un 1784. g. jau noslēdz līgumu. Jaunā semināra pārzināšanu Mohiļevā nodod Misionāru mūku ordenim, viņi savukārt pārved uz Mohiļevu daļu no Krāslavas semināra līdzekļiem. Fundatori gan protestē, tomēr daļu no līdzekļiem atņem. Sākumā atkrit puse no Romas kūrījas pabalsta, vēlāk neizmaksā arī pārējo daļu. Tāpat atņem daļu no bīskapu ziedojumiem. Seminārs tomēr vēl joprojām darbojas, un viņa audzēkņu skaits nekad nav bijis mazāks par 7.

Nāk klāt atkal jauni ziedojumi, vairāku draudžu prāvesti ziedo lielākas summas, un 1825. gadā pamatkapitāla summa ir 14200 sudraba rubļi. No šī kapitāla procentiem jāuztur 2 profesori un 9 klēriķi. Tomēr klēriķu skaits ir vienmēr no 12—20, tāpat profesoru ir 6.

Semināra iekšējā dzīve rit noteiktā kārtībā. Audzēkņi ceļas plkst. 5 no rīta. Rītā un pēcpusdienā ziedo ½ stundu lūgšanai. Pie galda lasa svētos rakstus, tāpat katru dienu noklausās svēto mesu, svētdienās iet pie dievgalda. Audzēkņu zināšanas tiek pārbaudītas samērā bieži, eksāmeni ir jātur katru mēnesi, katru gada ceturksni, pusgadu un gadu. Viens no audzēkņiem ir iecelts pārējiem par uzraugu, viņam jāsniedz katru vakaru ziņojums direktoram. Par semināra rektoru parasti ir klostera superiors, par direktoru kāds no profesoriem. Semināra darbību bieži revidēja ordeņa vizitātori.

Tādā kārtībā seminārs darbojas līdz 1842. g., kad tiek atņemti pēdējie semināra līdzekļi, un to pārceļ uz Minsku. Tā izbeidzas mācības iestādes darbība Krāslavā, kuŗa bija stipri ietekmējusi Latgales kultūrālo dzīvi. Pavisam, no sākuma līdz beigām, semināru beigušas un iesvētītas par garīdzniekiem 253 personas. Daudzi no Krāslavas semināra audzēkņiem ir turpinājuši savu izglītību un vēlāk sasnieguši pat bīskapu amatus, daudzi ir kļuvuši par profesoriem garīgajās akadēmijās.⁴⁾

Tomēr lielākā daļa no viņiem ir apkopuši Latgales draudzes, sarakstījuši daudzas grāmatas latgaliešu izloksnē. Te pieminēsim dažus Krāslavas semināra audzēkņus, kuŗi ir sarakstījuši grāmatas latgaliešu izloksnē.

1. Baznīckungs Jāzevs Akeļevičs, Līksnas prāvests, Kijevas kanoniķis 1817. g. sarakstījis poļu valodā gramatiku latgaliešu izloksnes mācīšanai, 1832. g. grāmatu par biškopību: 1. Gramatyka Inflansko-Lotewska krótko zebrana dla Uczących się Języka Lotewskiego. Wilno, w Drukarni XX Misyyonarzów przy K. sw. Kazimierza, Roku 1817. 44. l. p. 8°. 2. Mociba, Eysa, ap audziszonu biszu wysim bitinikim un wysywayrok Latwiszym nu wina jus drauga Leyksnas Baznīckunga strupay un skaydry saraksteyta un da drukam paduta ar czeterigim malowotim auilim“ 1832. g. Viļņā. 67. l. p. 8°. Zīmējumus izgatavojis Ludviķis Plāters.

2. Nautrēnu Baznīckungs Miķelis Jankevičs 1849. g. izdod garīga satura grāmatu par atturēšanos no dzeršanas, 1859. g. Rīgā grāmatu „Cylwaka sirds“.

3. B-gs Jāzevs Kirkillio, Feimaņu prāvests, Rēzeknes dekāns, 1849. g. sarakstījis grāmatu „Jēzus sirds broļiba“.

4. B-gs Tomāss Kosovskis, Līksnas prāvests: 1. „Gramatyka Inflansko-Lotewska dla uczących się języka Lotew-

skiego ułożona przez —, Plebana Liksnienskigo“ Ryga, 1853. Drukiem L. Hartunga. 32. l. p. 8°. 2. „Gromota abgodaszanu brejnigu nulikszonu Diwa abo tajemnicu tycibas swatas... Wilnâ, pi kunga Marcinowska, 1845. 3. „Mocibas uz Žadnas Nedelas wissa goda jaunin jaun porakstitas nu... goda 1850. Leyksnâ. Drukâts 1852. g. pie Hartunga, 418 l. p. 8°.

5. Baznickungs Jons Kurminis: 1. „Homileja tys izpletiszonâ aba mociba kû zieymoy ik wins words lyugszonas Diwa „Taws myusu“. Wilniê, drukarniê Jezupa Zawadzka, 1858, 96. l. p. 12°. 2. „Slovník Polsko-Lacinsko-Lotewski. Uložony i napisany przez... Wilno w Drukarni M. Zymelowicza Typografa. 1858. 282 l. p. 8°. 3. „Jounas Mocibas un apskaidrynoschosnos sprostu laužu... Wilniê, Drukarniê Jezupa Zawadzka. 1895. 443 l. p. 8°.

6. B-kgs Jezups Maciļeviĉs, Kaunatas prâvests. 1. „Nawujciejszona un wyssajdi sposobi diel zemniku Lotwiszu...“ 1850. g.

7. Kanoniķis Jaloveckis, pēdējais semināra rektors, † 1884. g. sacerējis latviešu valodâ daudzas garigas grâmatas, sacerējis dziesmas, pats par saviem lidzekļiem pārdrukâjis daudzas grâmatas. Tulkojis latviski dažus bibeles gabalus.

No Krâslavâ izglitību guvušiem garīdzniekiem, kas sarakstījuši dažādus rakstus latgaliešu izloksnē, vēl minami baznīckungi: Kobiļinskis, Kulvics, Skirmunts, Šimkoviĉs u. citi.

Krâslavas semināra audzēkņu nopelns ir tas, ka viņi izkopuši tālāk jezuītu iesâkto latgaliešu garīgo literâtūru, un ka bez viņiem šī literâtūras nozare būtu ļoti niecīga. Tāpat viņi piegriezuši kaut nelielu vērību arī laicīgo zinâšanu izplatīšanai tautâ. Bet jau lasot šo grâmatu virsrakstus, mums izliekas neparasts tajâs lietotâs latviešu valodas nelatviskums un klât piejauktie daudzie poļu vârdi. Šo valodu svešu padara arī poļu ortografijas lietošana.

Vai šo Krâslavas semināra audzēkņu starpâ ir bijuši arī latvieši, to pašreiz grūti minēt. Pēc uzvârdiem spriežot lielâkais vairums ir bijuši leiši un poļi.

Literâtūra.

1. Gustaw bar. Manteuffel. Z dziejów Kosciola w Inflantach i Kurlandyi, Warszawa, 1905. 2. „Inflanty w dawnych swoych, y wielorakich, az do wieku naszego dziejach, y rewolucyach;... zebrane y podane przez Jana Augusta Hylzena. 1750. 3. Kraslaw, przez Gustaw Manteuffla. Warszawa, 1901. 4. Kâ galveno avotu izlietoju poļu žurnâlâ „Rubon“ Nr. VII. ievietoto rakstu par Krâslavas semināru. To sarakstījis pēdējais semināra rektors kanoniķis Jaloveckis. „Krótka

wiadomość o Inflantskiem Kraslawskiem Seminaryum, zebrana przez ostatkiego tegoż seminaryum Regensa. 5. „Relatio de statu Ecclesiae Livoniensis ab episcopo ejusdem Christophoro Szembek anno 1714 (15?) ad summum pontificem Clementem XI facta“. Rokraksts. 6. J. Misiņš. „Latviešu rakstniecības rādītâjs“. Rīgâ 1924. 7. Volumina legum. VIII. sēj. 379. l. p. 8. Krâslavas galvenâs sinagōgas „Pinkusi“. 9. G. Manteuffel. „Nieco z dziejów dawnego księstwa inflantckiego i wybitniejszych postaci sego wojewódstwa od XVII do XIX stulecia“.